

Servitutter – pro et contra

Af Morten Falmer-Nielsen

Kirkegårdsplanlægning er en af de vanskeligste landskabsarkitektoniske discipliner der findes.

Når en arkitekt skal bygge et hus, skal der først laves en tegning, hvori de enkelte dele, der skal sammenføje huset, skal indgå. Endvidere skal der arbejdes med linier, flader, farver og rumvirkning, og lykkes det at sammenføje det til en harmonisk helhed, er det udtryk for kunst.

På samme måde er det også for en kirkegårdsarkitekt, når der skal anlægges en kirkegård, men mens arkitekten arbejder med døde elementer, må kirkegårdsarkitekten arbejde med grave, bag hvilke der står mennesker, der også vil være med til at bestemme og udforme deres gravsted, som de nu ønsker det, og så er det

Herrenhutternes Gudsager i Christiansfelt.

Anlægget er præget af en streng ensartethed, som forekommer helt selvfølgelig.

Det barske klima ved Vesterhavet medfører, at traditionen skaber gode servitutter.

levende byggesten, hvor også tiden indgår som et parameter.

Det er dette, der medfører den store spænding på en kirkegård, men opgaven bliver ved med at være den samme: at sammenføje de enkelte gravsteder til en æstetisk og harmonisk helhed under hensyn til både de individuelle interesser og kirkegårdens fælles interesse. Mange forskellige interesser skal forenes i et værdigt anlæg, hvor det kristne livssyn skal fremgå og ikke dækkes af mere eller mindre kunstige begreber som skov- og parkkirkegård. Allerbedst er det hvis gamle traditioner skaber en smuk helhed, som uskrevne servitutter, hvor de enkelte elementer indordner sig en fælles helhed.

Selv G.N. Brandt måtte give op overfor 30'ernes monumentkultur.

På trods af at servitutten foreskriver flade liggesten, blev han snydt.

"Så er der ikke andet at gøre end at pakke det hele ind i grønt".

Overalt finder vi nu "flisegravene". Her i et anlæg på Mariebjerg Kirkegård fra 1940'erne.

Utvivlsomt inspireret af "Gudsageren."

"På graven må kun anbringes en liggende rektangulær granitplade 40 x 50 cm, i en behugningsgrad ikke grovere end 1 og ikke finere end grad 4."

Dette finder vi på flere gamle landsbykirkegårde og ikke mindst på enkelte trossamfunds begravelsespladser, f.eks. Herrenhutternes Gudsager.

Sådanne traditioner finder vi sjældent på de større bykirkegårde og en af vore ypperste kirkegårdsarkitekter G.N. Brandt gør i tidskriftet "Arkitekten" i 1922 i en 92 sider stor artikel op med den tids kirkegårdskultur, hvor særligt monumentkulturen bliver udsat for en stærk kritisk analyse, og han opridser tre veje, man kan gå for at opnå en større harmoni og helhed i monumenterne.

Nemlig: Oplysningens, censurens og servitutternes vej. Konklusionen på en lang række overvejelser og sammenligninger med byplanlægning bliver:

"Som middel til architonisk at diciplinere og samle

monumentet til Helheder der bærer og støtter Anlægget, egner sig kun servitutter”.

Servitutter/vedtægter/klausuler er altså ikke noget nyt på vore kirkegårde.

I 1961 nedsattes det såkaldte Exnerske udvalg, hvilket førte til udgivelsen af bogen ”Den Danske Kirkegård og dens problemer”, hvor det på 1. opslag hedder:

”Kirkegården er, som den kristne menigheds begravelsesplads på indviet jord, et kirkeligt og æstetisk anliggende. Den skal være præget af dette og af det kristne demokratiske syn på fællesskabet og den enkelte”

G.N. Brandt afprøvede på den store Mariebjerg Kirkegård i Gentofte Kommune sine teorier og alle afdelingerne på denne kirkegård er reguleret af servitutter, nogle vejledende, andre meget præcise og detaljerede.

Servitutter bør skrives med varsomhed. De er gode, når de støtter en god traditionsbestemt skik og brug eller udformer en sådan. Uheldige når de resulterer i uniformitet. De skal måske snarere beskrive, det man må, og

Heldigvis tager servitутten ikke højde for det helt personlig udtryk som findes på denne gravsten.

ikke det man ikke må, og så skal de frem for alt kunne administreres.

Forvaltningen af servitutter kan være en meget vanskelig og brydsom opgave, hvis disse forekommer brugerne urimelige og restriktive udover det rimelige. De må under ingen omstændigheder kunne opfattes som et arkitekturdiktatur. Servitutterne skal værne om den enkeltes berettigede interesse mod overgreb fra andre, og samtidig skal de også værne fællesskabet interesse mod overgreb fra den enkelte.

En hovedregel er, at de pårørende ved valg af gravstedet skal oplyses meget indgående om de regler, der gælder for benyttelsen af det pågældende gravsted. Både som det ser ud på det valgte tidspunkt, men også på andre årstider.

Hvis man f.eks. vælger et gravsted i en naturafdeling om vinteren, kan det give nogle voldsomme frustrationer, når man om sommeren ikke kan finde gravstenen, fordi den er helt skjult i højt græs og skvalderkål.

“Monumenthøjden må ikke overstige 80 cm. Kommunalbestyrelsen er berettiget til, når den måtte anse det for hensigtsmæssigt, helt eller delvist at ophæve de foranstående servitutter eller dispensere fra disse enten i al almindelighed eller i specielle tilfælde.” Billedhuggerens meget unikke gravmæle for lov at blive stående.

Man skal sikre sig, at de pårørende har forstået konsekvenserne af valget. En underskrift på at servitutterne er udleveret kan være en god ting i forbindelse med en efterfølgende tvist, men den afhjælper ikke det mismod den pårørende føler, når den dyre gravsten kasseres, fordi den ikke overholder servitutts bestemmelser.

Den stigende individualisering stiller større og større krav til forvaltningernes smidighed i administrationen af servitutter, der måske er nedskrevet på et tidspunkt hvor uniformeringen var et "must" for adskillige kirkegårdsarkitekter.

Kirkegårdsanlæg anlagt lige efter 2. Verdenskrig blev stærkt præget af svenske kirkegårdsanlæg, hvor ikke mindst Malmøs kirkegårde var præget af en streng ensartethed. Disse anlæg er nu ude af trit med vor tid og man må tage servitutterne op til revision. Derfor kan det være fornuftigt at udstyre servitutterne med en dispensationsregel.

Der må også udvises lempelighed i tiden lige efter begravelsen/urnenedsættelsen. Intet kan skabe så stor fortvivelse hos et forældrepar, som hvis de små bamser de sætter på barnets grav, omgående bliver fjernet fordi

Mariebjerg Kirkegård afd. 34.

Urnegrave i korsmønstre. Servitutter er stort set overflødige. Individualismen kan ikke forstyrre fællesskabet.

”Havemæssig udsmykning må ikke finde sted”. Måske skulle Simons forældre være rådet til en anden gravstedsform end denne helt naturprægede form.

det af servituten fremgår ”at der kun må henlægges buketter på den dertil indrettede plads”. Her må individets ret gå forud for fællesskabet, i hvert fald en tid. Servitutter skal være tjenere ikke herskere, og tidens anlæg bør være således, at de i deres udformning er så stærke, at de kan opfylde både individets og fællesskabets ret.